

TANÍTÓK LAPJA

TANÜGYI ÉS GAZDASÁGI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 160 L, Félévre 80 L,
Negyedévre 40 L.
■■■■■ Egyes szám ára 7 Leu. ■■■■■

Felelős szerkesztő és kiadó:
GYERKES MIHÁLY

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Str. Mihalu Ulteaz (Király-u.) 3.
Megjelenik két hetenként.
Hirdetések díja baronként 6 Leu.

Tanonc Otthon.

Ez a fogalom ma még nagyon ujszerű és ismeretlen a közönség java részének lelki világában.

A haladó kulturának azonban minden paragon maradott helyet művelés alá kell vennie, hogy azokból értékes kincseket termeljen a köz számára. Ezt követeli a népek érdeke; országunk folyton szaporodó lakosságának minden rétege. Az intézményeket, melyek megvannak, tovább kell fejleszszük, a jó eredményekre vezetőket pedig, ha hiányoznak, a semmiből is előteremtsük.

Nem büvészi szemfényvesztéssel, de a naponkénti művelődés biztos megalapozásával dolgozzunk, s ez esetben a láthatatlanból élő valóság lesz. Ezt igazolja a közmunkaügyi miniszterium azon, diadalt jelentő ténye, hogy a tanonc otthonok felállítására ez évi költségvetésébe 15. millió leut vett fel; nemkülömben a kolozsvári iparkamara azon elhatározása, hogy minden erejét latbavetve 300 iparos tanonc részére alkalmas tanonc otthont szerez és azt a követelményeknek megfelelően rendezze be. Erre a célra használja fel a kolozsvári mintavásár tisztajövedelmét és a közmunkaügyi miniszteriumnak egy millió leu hozzájárulását.

Akik ezt tervezték és végrehajlják, vigyázó gondoskodással akarják nevelni az iparos pályára előkészülő tanonc ifjuságot, hogy ott megkaphassák mindazt, ami testük táplálására, lelkük művelésére szükséges: az egészséges, jó, közös lakást, egyszerű, de tápláló étkezést, a nemes szórakozást, a fegyelmező nevelést és az elcsapongásoktól való visszatartást.

Országunkban még ezideig kevés tanonc otthon van. Az iparos és kereskedő tanoncok

legnagyobb részben a mesterek, illetve főnökök lakásán és családjaik körében nyernek elhelyezést és ellátást. Igen természetes, hogy itt sorsuk, vagy az állandó műhely és üzleti munka, vagy ennek félbeszakításával másnemű teendők végzése, vegyesen favágással, akárhányszor kis gyermek gondozással, s nem egy helyen mosogatással. Lelket nemesítő szórakozásról, vagy épen olvasgató tanulásról ellenben szó sem lehet; sőt legtöbbször különböző címek alatt, a kötelező tanonci iskolai oktatástól is visszatartatik az ifju. Akárhány lelketlen, kevés intelligentiájú mester minden kitalálható uton-módon igyekszik elzárni tanoncot a haladást jelentő tanulástól. Ő nem érzi szükségét annak, s így a tanoncot is csak hasonló lelki felkészültséggel neveli, azaz, hogy egyáltalában nem neveli, csupán kezeli. Így aztán az idő leteltével magától kinő az ifju a tanonc sorból s a mekánikai gyakorlás révén csak elsajátítja jól, rosszul a mesterségét és segéddé lesz. Ámde az így felkészült segédek, illetőleg az ezekből lett iparos mesterek az ország iparát és kereskedelmét nem fogják előbbrevinni, mivel legfeljebb foltozó, vagy igénytelen durva munkát készítő iparos mesterek és gyöngye kis szatócsok lesznek.

Az ipar, kereskedelem sorsát kezükben tartó főtényezők: a közmunkaügyi miniszter és az iparkamarák, az ország ezen hatalmas gazdasági ágazatát, jövőbe tekintő tervezésekkel, egészséges megalapozással kell kiépítsék úgy az anyagi eszközök előteremtésével, mint az ezen téren dolgozó emberanyag állandó kulturálásával.

Ezen kulturmunka első és alapot jelentő részlete: a tanonc nevelésről, oktatásról való gondoskodás. Az iskola az oktatás, a tanonc otthon a nevelés eszköze. E két tényező egy-

máshoz oly közeli viszonyban áll, akár a jobb és bal láb. Nem lehet belőle válogatni, hogy kényszerhelyzet esetén melyik hiányozzék, mert mind a kettőre egyformán szükség van, s akármelyik essék csonkaságba, a birtokosa sánta és bukducsoló lesz.

Ha gondot fordítunk a földmivelés kifejlesztésére, vagyis agrikulturnak minden irányu emelésére: nem kisebb mértékű áldozathozattal és egyenlő gondoskodással kell építsük az ország ipari, kereskedelmi életét is. Az ősfoglalkozás a nyers anyagot termeli, de annak használható állapotba hozása az ipar feladata; a közönség körébe való széthordása és szétosztása pedig a kereskedő megbecsülendő munkája. Így, életfenntartásunk ezen három tényezője egyenlően fontos munkás, s azok egyedeinek neveléséről és intelligens emberekké való kiképzéséről gondoskodni: az ország elsőrendű érdeke.

Üdvözljük a közmunkügyi miniszter urnak 15 milliós tanonc otthon költségét, ugyszintén a kolozsvári tanonc otthon létesítésének folyamatos munkálatait. Ha mindenik iparogocpont a jelzett kulturmunka érdekében megmozdulna: a miniszter ur mai költségvetési összege legalább is egy milliárd lenne; míg a helyi érdekeltségek szintén össze tudnának hozni pénzben, telekértékben, anyag adományokban és közmunka szolgáltatásokban néhány milliárdot, melyek nyomán a tanonc otthonok száza teremtődne, ipari gazdaságunk fellendítésének legbizonyosabb zálogául. Az utbaindulás megvan, ezzel a kezdet elébünk állított, melyet lelkesedéssel kell felkarolni és diadalmas utján előbbrevinni.

Gyerkes Mihály.

Orosz Endre cikksorozata.

Kiváló régésztudós (archeologus) tanítótársunk: Orosz Endre, ki az Erdélyi Kárpát Egyesület „Mátyás Múzeum”-ának is őre és az itt felhalmozott rendkívül értékes anyagoknak rendezője, újabb cikksorozattal kereste fel a Tanítók Lapját. Az előbbi lapszámokban leközölt néprajzi cikkei, melyek a tudományos alapnak és rendszeres összeállításnak minden kellékeit magukon viselik, a magyarországi tudósvilágban Budapesten és Szegeden s más helységek archeologusai körében is ép úgy, mint itthon, méltó elismerésben részesültek. Jelenleg megindított cikksorozata az ősember életkörülményeinek kutatásával s ezen közben felvetődő na-

gyon fontos jelenségek ismertetésével foglalkozik; buzdítva a kartársakat minden régi dolgoknak megfigyelésére és összegyűjtésére. Mert e gyűjtemények míg egyfelől régészeti értéket képviselnek, más oldalról alapját képezik az iskolák tanszermuzeumának és a szemléltetési eszközök sorozatának. Meg vagyok győződve, hogy e nagy értékű tudományos cikkek, nemcsak a szaktudósok körében, de az iskolák komoly arcu tanítói körében is élénk érdeklődésre és hálás elismerésre találnak. Most pedig átadjuk a szót Orosz Endre kartársunknak s mi olvassuk feltűnést keltő közleményeit, amint sorozatosan következnek:

Az ősembertan alapvonalai.

Irta: **Orosz Endre.**

I.

Az emberiség életfolyamatának nincsen érdekesebb szaka, mint az u. n. „*őskori embernek*” életvilága; annak az életvilágnak ismerete, amely megmutatja nekünk, hogy az állati sorból miként emelkedett az ember a műveltség fokozatos magaslatára? S mégis a mily sokszor lehet az *őskort* és az *ősembert* emlegetve hallani, époly gyakran sokan nincsenek tisztában e szavak fogalmának jelentésével. Oka pedig ennek az, hogy az *őskor* fogalma viszonylagos értelmű a szerint, amint geológiai *őskort*, emberi *őskort*, vagy csak történelmi *őskort* kell értenünk alatta.

A tanítói hivatás természete megköveteli, hogy az oly mindennapos előfordulású *ősembert* tárgyakat, ezeknek korát és lelethelyeit a tanító szabatosan ismerje s általában az *ősembertan* alapelveiben is legyen otthonos. Megköveteli ezt nemcsak a kor felvilágosodott szelleme, de még inkább a magyar tanítónak eddigi szellemi supremáciája, melyet a változott viszonyok közt is állandó olvasás és önképzés által továbbra is meg kell tartania. „*Qui bene distinguit, bene docet*”, mondja a latin közmondás; aki helyesen tudja a fogalmakat megkülönböztetni, az helyesen tud tanítani.

Erdélyi hazarészünkben oly nagy az *ősembert* telepek és egyéb *őskori* lelőhelyek száma, hogy mind-ezeknek időnként csupán csak a felszínre kerülő leleteit figyelemmel kísérni és összegyűjteni egyes embereknek teljes lehetetlen. Gondoljuk csak el, hogy ezek legnagyobb hányada pusztulásra van kárhozható, aminek a tudomány és közművelődés kárára egy művelt színvonalon álló országban nem volna szabad megtörténnie. Ennek megakadályozása végett az *ősrégészet*ben sok helyi megfigyelőre és gyűjtőre van szükség, akik a földből napvilágra kerülő *ősembert* emlékeket a szétrombolástól és későbbi elkallódástól megmentik. Azért igen helyesen jegyzi meg *Osborne* drezdai tudós: hogy nem könnyen lehet egy másik tudományos kutatási ágat találni, melynek fejlesztéséhez a nem szakemberek az anyagi gyűjtése által úgy szóban, mint írásban oly sokat hordtak volna össze, mint éppen a Praehistoriához és míg más tudományoknál a laikusok közreműködését lehetőleg távol tartani igyekeznek, ezeknek segítségét a praehistoriai kutatás egyenesen megkívánja. Ime milyen értékes és elvállhatatlan szolgálá-

tot tehetnek a magyar tanítók a tudomány és művelődés részére, ha lakóhelyük őselődeinek emlékeit szorgalmasan összegyűjtögetik. A támogatás mérve tekintetében minden egyes embernek önmagától függ, hogy saját személyét értékessé és hasznossá tegye a nemzeti kultúra előbbrevitele munkájában. *Bella Lajos* magyar tudós írja: »nem akad egyhamar nép, melynek olyan érzéke volna a multnak emlékei iránt, mint a magyarnak«. A dán *Undset* és az olasz *Pigorini*, e két kiváló praehistorikus abbéli meggyőződését fejezte ki, hogy »Magyarország földje fogja majd megoldani a praehistoria legtöbb kérdését«. Ezen külföldi nagy tudósok szavainak sulya kötelességünké teszi, hogy a századok és magyarok régebbi eredményes ősrégészeti munkálkodását Erdély nagyra hivatott praehistoricuma érdekében tovább folytassuk és a multnak minden ősi emlékét barbár kezek pusztításaitól megőrizzük.

Bármely emberi lakóhely multja fűrkészésének nincsen érdekesebb és izgatóbb része, mint az illető hely legősibb lakóinak sikeres kinyomozása. Hiszen nemcsak századok, hanem évezredek roppant sötét leple alatt kell a kutatónak adatok után nyomoznia. S a tanítóság midőn egyik legszebb élvezete megnyilatkozásának: községe története vagy éppen monografiája megírásának hozza áldozatát, mennyi érdekes adatot szerezhet és használhat föl, ha az őskori régiségek felkutatásában és felfismerésében otthonos s ezáltal 4—6 ezer évvel bővítheti ki községe monografiájának időterjedelmét. Midőn tehát jelen közleményemben az általános ősrégészet annyira érdekes és tanulságos tudnivalót a főbb fejezetek szerint beosztott sorozatos cikkek alakjában e lap hasábjain, a szerkesztő ur szives engedélyével, szerencsém van előadni és Erdély ősrégészeti viszonyait vázlatosan bemutatni, teszem ezt azzal az óhajtással, bárha csak néhányan is kedvet kapnának érdeklődésük felkeltésére és e nemes élvezet által a közműveltség gyarapítására.

I. Az ősembertan elmélete.

1. *Fogalma.* Ősembertan alatt azt a tudományt értjük, amely az emberi nem történelem előtti, vagyis az írás ismeretét megelőző korának mindennemű életkörülményeivel és művelődési viszonyaival az ősberektől visszamadadt leletek alapján tárgyilagosan foglalkozik. Az ősember tehát az iratlan idők embere s ennek legelső fellépése óta lassan, de szakadatlanul fejlődő művelődése történetét nevezzük ősembertannak.

2. *Elnevezései.* E tudománynak az irodalomban többféle elnevezése használatos, u. m. *ősembertan*, *ősrégészet*, *őstörténelem*, *praehistoria* vagy történelem előtti régészet (praehistorikus archaeologia). Minthogy a diluviális és ó-alluviális rétegekbe zárt emberi tárgyakra a földtan is kiterjeszti figyelmét, *Dr. Szabó József* nagyérdemű geologusunk a *földtani régészet* (geologiai archaeologia) igen találó elnevezést is alkalmazta a többiek mellett. Mindezek közül a latin elnevezésű »praehistoria« a nemzetközi irodalom téren örvendő általános használatnak; különleges magyar elnevezésül

az ősembertan vagy ősrégészet használandó, ellenben a német *Urgeschichte* fordítása által keletkezett őstörténelem kifejezését — hogy írott történelmi időszak legrégebbi korával szemben értelmi zavart ne okozzon — kerülendőnek tartom.

3. *Az ősembertan tárgya vagy anyaga.* Miként az őslénytan az őslényekkel vagy a történelem a történelmi eseményekkel, úgy a dolog természete szerint az ősembertan az ősberekkel foglalkozik; nem kell azonban ezalatt csupán csak ősember csontmaradványait értenünk, amelyek különben is az anthropologia, mint segédtudomány keretébe tartoznak, hanem az ősembertan tárgyát főként az őskori emberrel vonatkozásban lévő tárgyak, helyek, valamint az ezeknek tanulmányozása alapján megállapítható művelődéstörténelmi időszakok képezik. E szerint tehát az ősembertan tanulmányi anyaga is 3 főrészt ösztöszre osztható, u. m. I. az ősrégészeti korszakok, II. az ősrégészeti lelőhelyek és III. az ősrégészeti tárgyak csoportjára.

4. *Az ősembertan célja vagy feladata* a fennmaradt őskori emlékek alapján megvilágítani az emberi nem életének képét az őskoron át a történelmi kor kezdetéig. Hogyan lett az emberszabásu majmokból az ember, mint külön faj, ez még az őslénytan tárgyát képezi, ellenben hogyan fejlődött a kész ember műveltsége fokról-fokra a történelmi korig, ezt kutatni már a praehistorikus feladata. A kérdés megoldására természetesen számos alsóbbbrangu cél elérése, egymás feltételezéséből eredő kisebb kérdések megfejtése tolokodik előnkbe. Mindezen célok alapjául a leletek szolgálnak; a legelső feladat tehát az ősember csontvázának és kézműveinek szorgalmas összegyűjtése, tüzetes tanulmányozása és megőrzése. Később az egyes helyi leletek leírásainak egybevetéséből egy nagyobb területű vidék praehistorikumának összefoglaló jellemzése és a belőlük levonható következtetések megállapítása következik.

5. *Helye a tudományok között.* Az ősembertan mint tapasztalati tudomány, amelynek művelési eszközei is természettudományiak, kétségtelenül azok csoportjába sorolható, de elhelyezkedését már születési körülményei megszabták, mert keletkezése idejében úgy a philologusok, mint a historikusok — a minden írásbeli adatot nélkülöző ősrégészetet — semmi tekintetbe nem vették s így ez a tudományág kizárólag a természettudósok kezébe került. Minél otthonosabb valaki a természettudományok s főleg a természetrajz ágaiban, annál inkább hivatott lehet az ősember életének titkait s az emberi művelődés fejlődésének körülményeit a tőle hátramaradt emlékek alapján helyesen magyarázni és megfejtetni. Arra e lapban nincsen elég terem, hogy a természettudósok egész seregét idézzem, akik a praehistoriát hangsúlyozottan is természettudományi disciplinának vallották, azonban felemlitem *Dr. Szabó Józsefet*, aki »Egy kőkorszakbeli Pompeji« című értekezésében »földtani régészetnek« deklarálta; hivatkozom *Herman Ottóra*, aki miként az ethnográfiát sohasem tekintette történelmi tudománynak, épugy a praehistoriát is minden vonatkozásában természettudományi

módszerrel kezelte s idézem *Dr. Greisiger Mihály* eme szavait: »Az őskor kikutatásának helyes útját csak a legujabb időben találta meg az ember, még pedig az összehasonlító természettudományokban és ezen az úton haladva aránylag rövid idő alatt sokat állapított meg.«

6. *Segédtudományai.* Az ősembertannak művelése tisztán más tudományágak ismeretén alapszik; a természettudományok vizsik itten a főszerepet, mert hiszen mind az ősemberi leletek nagy tömege, mind pedig ezek lelőhelyei természettudományi meghatározásokat igényelnek s az eredmények alapjául tehát mindig természettudományi tényezők szolgálnak. Az ősembertan oknyomozó műveléséhez a következő tudomány-
szakok szükségesek:

A *földrajz (geografia)* az őskori lelőhelyek összes helyrajzi viszonyainak megjelölésére. A lelőhely természeti jellegeinek összességét *physiografia* nevezet alá foglaljuk.

A *földtan (geologia)* az ősemberi kulturrétegek megállapítására, valamint a fekvő- és fedőrétegek települési viszonyainak és korának meghatározására szükséges. A pliocén, diluvium és alluvium üledékeinek alapos ismerete is elkerülhetetlen.

A *hőztan (petrografia)* a kőeszközök anyagának meghatározása végett.

Az *állattan (zoologia)* a diluviális őslények és az alluvialis állatfajok, különösen pedig az őstelepek konyhahulladék maradványainak determinálására. Praehistorikusnak különösen fontos a *csonttan (osteologia)* az állati csontvázrészek és a *puhánnytan (conchylologia)* a csiga-kagyló fauna meghatározása céljából.

A *növénytán (botanika)* segítségére is szükség van a kulturrétegekben található növényi magvak, rostok és fa-szén maradványok fajainak megállapításánál.

A *vegytan (chemia)* akkor jöhet az ősrégész segítségére, midőn ismeretlen anyagok, kivált pedig az ősi fémöntvények minőleges és mennyileges elemzése válik szükségessé.

Az *embertan (anthropologia)* és a *koponyatan (craniologia)* az emberi csontvázak és koponyák jellegeinek tanulmányozása végett nélkülözhetetlen.

A *régiségtan (archaeologia)* az ősemberi leleteknek a történelmi kori régiségektől való biztos megkülönböztetését segíti elő, de másrészt művelődéstörténelmi vonatkozásainál fogva is nagybecsű tanulságokat szolgáltat.

A *néprajz (ethnografia)* a mai kezdetleges kultúrájú és a civilizált köznépek életéből vett analógiák — összehasonlító adatok szolgáltatása által válik az ősembertan egyik legkiválóbb segédtudományává. Igen találóan írta volt magyar hazánk egyik legnagyobb fia: *Kossuth Lajos*: »Én az ember őstörténelmének kutatása közben szeretek át-áttekinteni az ujkori vadnépek állapotjára, szokásaira. Tűkőr az, melyből az európai kőkori embere néz felém.«

7. Az *ősembertan haszna.* A praehistoriának gyakorlati fontossága ugyan nincsen, de annál inkább elő-

térbe állítható elméleti értéke. »Ismeret és tudás az emberiség öröme és kiváltsága« — írja a „*Kosmos*“ szerzője: *Humboldt Sándor* hirneves német természettudós. »Kutatni, hogy kutassuk, minden utógondolat, minden töprengés nélkül, vajjon a kutatás eredménye életbevágó kérdések megoldására vezet-e, vagy sem: ez azon eszme, melyet a jelenkor tudósai maguk elé tűztek. A tudománynak lehetnek mellékcéljai, de eszménye örökké maga a tudás marad.«

Tanítók Háza.

A Cluj-i „Tanítók Háza“ ügykezelési alapszabályai.

I.

1. §. A Cluj-i »Tanítók Házának« = amely az állam tulajdona, célja, hogy erkölcsi és erkölcsi támogatást nyújtson a »Fondul Gh. Lázár« rendes tagjai azon gyermekeinek, kik érettségi bizonyítványuk vagy tanítói oklevelük alapján tanulmányaikat a Cluj-i egyetemen vagy más főiskolában folytatják s jó erkölcsi magaviseletet és a tanulmányban haladást tanusítanak.

2. §. Ezen általános cél mellett a Cluj-i tanítók házában helyezik el a Tanító Egyesület pedagógia könyvtárát a »Gh. Lázár« irodáit. Ugyanitt egy megfelelő termet engednek át az elemi iskolai tanítók cluj-i kulturkörének, a köri gyűlések megtartására és egy másik termet átutazó tanítók éjjeli szállásának rendeznek be.

3. §. Neve: „*Tanítók Háza*“, bélyegzője: *Casa Inuțătorilor Cluj*.

II. A »Tanítók Háza« fenntartása.

4. §. Az épület és butorzat jókarban tartásáról a közoktatásügyi miniszterium gondoskodik.

5. §. Azon termeket, melyek a Lázár Gy. alap irodahelyiségeinek rendezettek be, ez tartozik jókarban tartani.

6. §. A »Tanítók Háza« internátusának fenntartásához a L. Gy.-alap évenként a következőkkel járul hozzá:

a) a tanítók háza javára tett alapítványok kamataival;

b) a Lázár Gy.-alap érinthetetlen tőkájének kamataival;

c) a rendes tagok fizetéséből minden év júliusában levonandó 10⁰/o-ot kitevő tagsági díjakkal.

d) a ház-fenntartásához még a természetbeni adományok is házzájárulnak;

e) ugyancsak a ház-fenntartására fordítatnak az internátusba felvett fizetéses bentlakók befizetett díjai.

7. §. Lázár Gy.-alap gondnoksága és a Tanítók Háza igazgatótanácsa évről-évre megállapítja az inter-

nátus költségvetését, melyet a Lazár Gy.-alap költségvetésével együtt terjeszt a közgyűlés elé jóváhagyásra.

III. Tanítók Háza vezetése.

8. §. A T. H. a Közoktatásügyi miniszterium legfelsőbb ellenőrzése alatt áll.

9. §. A T. H. ügyeit vezetik:

- a) az igazgató-tanács;
- b) a felügyelő bizottság;
- c) az igazgató.

IV. Az igazgató tanács.

10. §. A T. H. igazgató-tanácsának a tagjai: 5 tag az állam részéről, kiket a közokt. miniszter nevez ki, 10 tag a Lazár Gy.-alap részéről, kiket a közgyűlés választ és a T. H. igazgatója.

11. Ugyancsak az igazgató-tanács tagjaiul tekintenek a L. Gy.-alap elnöke, alelnöke, főtitkára, pénztárnoka és ellenőre. Az igazgató-tanács elnöke a L. Gy.-alap elnöke vagy helyettese, titkára az alap főtitkára.

Az igazgató-tanács tagjait 3 évre választják.

12. §. Az igazgató-tanács annyiszor tart ülést, ahányszor annak szükségessége mutatkozik. Ezen üléseken:

a) megállapítja a T. H. internátusának költségvetés tervezetét;

b) a felügyelő bizottság és az igazgató indítványára a költségvetésben elő nem irányzott, de az internátus fentartására okvetlen szükséges kiadásokat megszavazza, kérve a L. Gy.-alaptól a jóváhagyást;

c) felügyel az internátusba felvett ifjak tanulmányi haladására és aziránt érdeklődik;

d) a felügyelő-bizottság és az igazgató indítványára felemeli és mérsékli a fizetéses tanulók díjait;

e) ugyancsak a felügyelő-bizottság és a ház igazgatójának javaslatára határoz a nem megfelelő magaviseletű ifjak eltávolításáról;

f) megállapítja a ház igazgatója által bemutatott házszabályokat;

g) működéséről évenként egyszer jelentést tesz a Lazár Gy.-alap gongnokságának.

V. A felügyelő-bizottság.

13. §. A felügyelő-bizottság áll az igazgató-tanács tagjai közül választott, Clujon lakó, 4 tagból és a T. H. igazgatójából.

A Gluj-i egyetemnek biztosítatik az a joga, hogy egy egyetemi tanárt küldjön ezen bizottságba, kiegészítve így a bizottság tagjainak számát 4-ről 5-re. Ez a tanár, a bizottság többi tagjával egyetértve gondoskodik az intézet növendékeinek neveléséről.

14. §. A felügyelő-bizottság minden hónapban tart egy ülést, a melyen a T. H.-t érdeklő ügyekkel foglalkozik és pedig:

a) ellenőrzi a ház igazgatóját, hogy hogyan használja fel a költségvetés keretén belül a megszavazott

és az alap pénztárából felvett összegeket; rendben tartja-e a pénztári számadásokat;

b) meghallgatja az igazgató jelentéseit;

c) megállapítja azokat az ügyeket, melyeket az igazgatótanács elé kell terjeszteni és megfogalmazza az indítványokat;

d) gondoskodik arról, hogy az ifjak hazafias és erkölcsi nevelése kielégítő legyen. Erről az igazgatótanácsnak jelentést tesz;

e) felülvizsgálja minden hónapban az internátus gazdaságát és pénztárát és az igazgató-tanács utján indítványozza a közgyűlésnek az igazgató részére a felmentvény megadását.

VI. Az igazgató.

15. §. A T. H. igazgatóját titkos szavazással választják a Lazár Gy. rendes tagjai közül. Aki a legtöbb szavazatot nyeri, azt megválasztottnak nyilvánítják s végleges megerősítést kérnek a közoktatásügyi miniszteriumtól.

16. §. A választás jóváhagyása után az igazgató állásából elmozdíthatatlan s tisztségét csak fegyelmi vizsgálat következtében veszíti el s csak akkor, ha a fegyelmi határozatot a közokt. miniszterium jóváhagyta s jogerőre emelte.

17. §. A fegyelmi bizottságot alkotják: A L. Gy.-alap elnöke és egyik alelnöke és a közgyűlés által választott 4 tag. Az igazgató védőt választhat magának s ennek joga van a fegyelmi tárgyaláson részt venni.

A fegyelmi bizottság határozata megfélebbezhető.

18. §. Az igazgató munkaképtelenség esetén is felmenthető a hivatalától. Ezt a tanítók házában tisztviselő orvos állapítja meg.

19. §. A fegyelmi vizsgálat alapján és a vétség nagyságához mérten az igazgatóval szemben a következő büntetések alkalmazhatók: a) megintés, b) pénzbüntetés, c) hivatalától való elmozdítás.

Az igazgató hatásköre.

20. §. Felelős a T. H. minden belső vagyonaért: a) megállapítja és végrehajja a házi-rendet, melyet az igazgatótanács és a L. Gy.-alap gondnoksága megszavazott;

b) havonként jelentést tesz a felügyelő-bizottságnak az internátusba felvett ifjak magaviseleiről. Súlyosabb esetekben értesíti a szülőket is;

c) kijelöli a felvett ifjak helyét s felügyel az étkezési rendre;

d) vezeti az igazgató-tanács és felügyelő-bizottság által hozott határozatok szerint az internátus egész gazdaságát;

e) beszedi a féldíjas és fizetéses növendékektől a fentartói díjakat, valamint a pénztár más bevételeit, mint adományokat;

f) felveszi minden hónapban a L. Gy.-alap pénztárából az internátus szükségleteinek fedezésére a meg-

felelő összeget az alap elnöke által láttamozott szabályszerű nyugtára ;

g) hávi jelentést tesz a felügyelő-bizottságnak a kiadásokról ;

h) átveszi a T. H.-nak szánt természetbeni adományokat s ezekről az igazgató-tanácsnak és felügyelő-bizottságnak havonként jelentést tesz ;

i) élelmiszerek, fa és az internátus egyéb szükségleteinek nagyobb mennyiségben való szállítására szerződést köthet azokkal a vállalkozókkal, akiket ajánlatuk elfogadása által a felügyelő-bizottság a szállítással megbízott. Ezen szerződéseket a L. Gy.-alap gondnoksága kell, hogy jóváhagyja. A szerződés hatálya a vállalkozóra nézve az aláírás után azonnal megkezdődik, az alapra nézve csak gondnokság jóváhagyása után ;

j) megfogadja és szabadságolja — a cselédtörvény szemellett tartásával — T. H. cselédségét ;

k) felügyel általánosságban az épület és butorzat jókarbantartására ; javításokra külön költségvetést készít, melyet az igazgató-tanács útján a L. Gy.-alaphoz terjeszt be, ez pedig jóváhagyás és a szükséges összeg utalványozása céljából a közokt. miniszterhez. Kényszer esetén azonnal intézkedik s azt utólagosan bejelenti ;

l) a közgyűlésnek az alap számadásával együtt a T. H. számadását is bemutatja, az összes szabályszerű igazoló okmányokkal együtt. A nyugtáknak külön bélyegzeteknek s mindenben a törvény előírásának megfelelőeknek kell lenniök.

(Folyt. következik.)

HIREK.

A népiskola felső tagozata. Lépésenként kialakul, a népoktatási új törvény intentióinak megfelelően, a népiskola felső tagozata. Az átmeneti jelen tanévben az V-ik osztály állítandó be. Némely helységeken, főleg városokban azonban vannak olyan növendékek is, akik az elemi iskola VI-ik osztályát, vagy a középiskola két alsó osztályát végezték és így jogosultak a VII-ik osztályba való felvételre. S mert az életkoruk még a tankötelesek sorába állítja őket és önkéntes elhatározásuk is, hogy a jelen tanév végen abszolváló vizsgát tegyenek : az iskolák sok helyen be kell állítsák a VII-ik osztályt szintén. Ezen osztály tananyagát, az abszolváló vizsga anyagának figyelembevételével, az új törvény rendelkezései alapján, a tantesztület, illetőleg a tanító megállapítja és a további jóváhagyást az illetékes tanügyi hatóságtól kérelmezi. A VII-ik osztály beállításáról ugyanis a hatóságnak teljes mértékben tájékozódva kell lennie, hogy az illető iskolának erre nézve megadhasson minden további instructióját. Az iskolák felső tagozata a legtöbb helyen

gazdasági jellegű, azonban vannak helységek, ahol ipari és kereskedelmi irányúvá kell szervezni. Ezek alapján az iskoláztatás ma illetéknépen alakul : Az alsó tagozatba, azaz I—IV. osztályba járnak a 7-től legtovább 13 éves korig a gyermekek. Ezután jönnek a felső tagozatba legtovább 16 évűk betöltéseig. Aki hét év alatt meg tudja szerezni az abszolváló bizonyítványt, az a két utóbbi év látogatására már nem kötelezett, sem a felnőttek (adultji) 2 éves tanfolyamának hallgatására. Míg az abszolváló vizsga nélkül maradottak nemcsak 16 éves korukig tankötelezettek, de még azután is két évig a felnőtt ifjúság tanfolyamát is köteles látogatni. Az oktatás, egy-két tanerős iskolában, legtöbb helyen úgy történik, hogy a délelőtti órákban oktatást nyerne az alsó tagozatu növendékek, délután pedig a felső tagozat tanulói. Több tanerős iskolánál a felső tagozatnak külön tanerője van. Az iskoláknak ezen elrendezése és a növendékeknek szigorú beiskolázása, kétségkívül igen nagy jelentőségű, az egész ország kultúrnívójának emelése tekintetében. A várható eredmény nem fog elmaradni.

A legnagyobb katasztrófa. Japánországban a múlt évben bekövetkezett földrengés a világ legnagyobb katasztrófája volt. A közzétett statisztika szerint a földrengésnél kilencszázezer ember pusztult el, ötvenezer megsebesült és tizennégyezer eltűnt s kétszázezer ház dült össze.

A kisebbségi fel. iskolák törvényjavaslata. Az országgyűlés jelen ciklusának munkaprogrammjában benne van a felekezeti iskolák és a középfoku oktatás új törvényjavaslatának letárgyalása is. Hogy a törvényjavaslat főbb pontozatai milyen irányban lesznek kijelölve, ma még a beavatottakon kívül, senki sem tudja. Egyes híradások tudni vélik, hogy a felekezeti népoktatás magánoktatás jellegű lesz és az eddigi rendeletekkel beállított nyelvi megszorításokból, a készülő törvény engedni fog. A középfoku oktatás törvénye egy lesz, úgy az állami, mint a felekezeti iskolákra nézve. Igen nagy érdeklődéssel várja az ország lakossága ezen két nevezetes törvényjavaslat beterjesztését.

Ipari és kereskedelmi továbbképző tanfolyam. A kolozsvári ipari és kereskedelmi kamara Tordán továbbképző tanfolyamot rendezett az iparosok és kereskedők számára. E tanfolyamon úgy gyakorlatilag, mint elméletileg hasznos ismereteket szereznek az érdekeltek, melyeknek az ipari és kereskedelmi életben igen nagy hasznát vehetik.

A „Minerva“ fejlődése. Egyik elsőrendű könyvkiadó vállalattá nőtte ki magát az alig pár éves *Minerva* rt. Hétszázötvenezer leu alapitőkével indult útjára és ma részvénytőkéjének két millió leura való fel-emelésére nyert engedélyt s megindította a 100 leus névértékű részvényeinek kibocsátását. Mindenesetre örövendetes, hogy az irodalomnak egyik, széles alapokon dolgozó életre segítője, anyagilag megerősödve, tovább terjeszkedik s a könyvkiadás művészeti részében is teljes berendezést honosít meg. Elismerés illeti a rész-

vénytársasági vállalat jeles vezetőit, akik nemcsak koncepciójukkal, de szorgalmas dolgozásukkal is elsőrendű könyvkiadó és könyvnyomdai műintézeté nevelték a Minervát.

Az új Zeppelin repülése. Németország technikai fejlődése a világ bámulását vonja maga felé. Egy hatalmas Zeppelin repülőgép 79 óra alatt, tehát alig 3 nap alatt tette meg a 7000 kilométeres utat megállás nélkül Németországból Észak-Amerikába.

Mózes kőtáblái. Petri archeológus, az oxfordi egyetem tanára, a Sinai hegy lábánál ásatásokat végzett és egy nagy kőtáblát talált héber írással. A tábla Mózes idejéből való és a szövege szerint a felírást maga Mózes véste rája.

Archaeological lelet. *Gredistye* (Várhely) hunyadmegyei község határában *Todorescu* kolozsvári egyetemi tanár, aki már huzamosabb idő óta folytat itt régészeti ásatásokat, világhírű felfedezéseket tett. Ugyanis a régi Sarmisegetuza romjainak ásatása közben régi római leleteket találtak. A napokban napfényre került egy teljes épségben levő óriási méretű amphiteátrum. Sikertült még kiásni egy 80 méteres fronton egy ugyancsak ép római palotát, amelynek fürdőberendezése teljesen jókarban van. Ásatások közben nagymennyiségű római pénzre és edényre bukkantak. Valószínű, hogy a most kiásott régiségek nem Sarmisegetuza, hanem a rómaiak által létesített Ulpia Traiana romjai. Az érdekes lelet, mely az utóbbi idők legnagyobb és legértékesebb archaeologiai eredménye, a tudományos körökben nagy feltűnést keltett. Az ásatás a legnagyobb vigyázattal tovább folyik. Eredményét tudatták a külföldi tudományos intézetekkel is.

Nem szeretnék férfi lenni. Az angol arisztokrácia egyik kiváló tagja, női sorsával való megelégedését így adja elő — sohase gondoltam arra, hogy milyen jó volna, ha férfi lehetnék. Boldog vagyok, hogy nőnek születtem és az is maradhatok. És ha van lélekvándorlás, kívánom, hogy mindannyiszor mint nő térhessek vissza a földre. Legyünk csak igazságosak. Az asszony a föld elkényesztetett kedvence. Ha okos, tehet, amit akar. Élvezhet minden jogot. *De persze ha az asszony férfialtűrőket vesz fel, akkor elveszti előjogát is.* Az igazi asszony csak úgy lehet boldog, ha megőrzi nőiességét. Nagyon együgyűek válnánk mi asszonyok, ha lemondanánk a sorsunkról. Minket ünnepelnek, körülrajonganak, védenek. Milyen unalmas volna, hogy hã úgy kellene végigjárnom az utcán, hogy vágyó férfiszemek nem követnének. Mi vagyunk a királynők és a férfiak boldogok, hogy uralkodunk rajtuk. Szomorú volna, ha le kellene mondanunk gyönyörű toaletteinkről és egész nap ugyanabban a ruhában járnánk. A mi előjogunk, hogy egy kis puderrel, egy kis rouge-gal változatosságot hozhatunk a megjelenésünkbe. A férfi mindig ki van téve a megaláztatásnak. Eseng a nő kegyéért és akárhányszor kosarat kap. Viszont mi mindig urai vagyunk a helyzetnek. Mit tudnak a férfiak, amit mi is ne tudnánk? Lovagolunk, sportot űzünk, repülünk, dohányzunk,

flirtelünk és mindenki elnéző velünk szemben, csupán azért, mert asszonyok vagyunk. — Észembe se jut, hogy cseréljek a férfikkal.

London nagy száma. A legutóbbi népszámlálás adatai szarint Londonnak 7 és félmillió lakosa van, 21.274 rendőre és 2000 tűzoltója. Az utcák hossza 3540 kilométer, a köruti vasutaké 563 kilométer, 3300 autó-omnibusz és több mint 7000 bérautó közlekedik. 1922-ben 27.000 utcai baleset történt, ezek közül 700 halálos. Londonnak 30 muzeuma, 20-nál több szépművészeti muzeuma, 42 színháza és 430 mozija van, egy állatkertje, 3 botanikus parkja. Számtalan a koncertterme és nyári estéken a nyilvános parkokban 16 zenecsarnok hangversenyeznek ingyen a közönségnek. Van végre 48 nyilvános bálhelyisége, természetesen nem értendő bele a klubok, amikben pedig szintén gyakran táncolnak. A parkoknak és a nyilvános díszhelyeknek a területe 17 nézetkilométer. Londonnak 770 tenispályája és 77 sporttelepe van. De London nemcsak kikötője is a világnak. Az 1922. évben London kikötőjébe 18.614 gőzös futott be és 18.450 ment ki. A város telefonhálózata 237.205 kilométer.

Románia lakossága. A kereskedelmi minisztérium mellé rendelt statisztikai hivatal kimutatása szerint Románia lakossága 1922 év végén 16.500.000. Ennek 74%-a román; 8,4% magyar; 5% zsidó, 4,4% német. Az összlakosságból Erdély és Bánát területére esik 5.230.000. Munteniára 3.422.000, Beszerábiára 2.655.000; Olteniára 1.440.000; Bukovinára 835.000; Dobrudzsára 700.000 lakos. Legtöbb halálozás fordult elő aránylag a régi királyságban, legkevesebb Bukovinában.

Az egyházfegyelem. A ref. papság körében nagy tért hódított az egyházfegyelem eszméje. Kétségkívül az emberek fegyelmezése, a legelső nevelő eszköz, de csak azon esetben, ha van valakinek ahhoz jussa és tapintatos eljárása. Különbösen visszafelé sülnet el és még ellenséget szerez magának a fegyelmező, ahelyett kitzűött célját érhetne volna. A felnőttek iskolájának megszervezése és okos vezetése reális eredményeket hoz a község lakói számára, melyben minden bennefoglaltatik; úgy az egyházfegyelem, mint az egyház és vallás s minden más intézmény felkarolása. Ez életvalóság; az egyházfegyelem eszméje — szerintünk — utópia.

Genius. Ez a címe annak a szépirodalmi folyóiratnak, mely *Frannó* Zoltán író és költő szerkesztésében megjelenik Aradon. Havonként és igen gazdag tartalommal látogat el olvasóihoz a *Genius*. E csinos kiállítású folyóirat, a komoly szépet szerető olvasóközönség kedvence. Előfizetési ára egy évre 440 Leu. Az előfizetések a kiadóhivatal címére Arad, Str. Consistorului 33—38 küldendők. Olvasmányokban mindig gazdag folyóiratot ajánljuk kartársaink és az olvasókörök figyelmébe.

A Óimbora. A gyermekek számára jó olvasmányokat írni nehéz feladat. Mert azt bizony, miként

az enniváló a kalácsokat kakas tejjel és varjuvajjal sütik: ehhez is hasonlóan, csicsérgő madárnyelven kell megírni. Benedek Elek, az erdélyi írók kiválósága, ott ahol őt zöld erdő zugásánál, vadgalamb bugásánál szülte az édes anyja s e zugás-bugást már gyermekkorában meg is értette: szerkeszti és írja az erdélyi ifjuság gyermek irodalmi ujságját a Cimborát. Önmaga ellen vétenek magyar tennyelvű iskoláink, ha meg nem ismerik és be nem vezetik e kiváló gyermek ujságot. Előfizetési ára negyedévre 90 Leu. Megrendelési cím: »Cimbora« kiadóhivatala — Satu-Mare.

A kisgazda miniszter halála. Nagyatádi Szabó István Magyarországnak a napokban lemondott földmivelési minisztere falujában, a dunántúli Erdőcsokonyán november hó 1-én agyszélhűtésben hirtelen meghalt. A kisgazdapárt megalapítója és a legnehezebb időkben kitartó politikai vezére, a nép törzsgyökere képviselője volt. Jobbágy sorban élt familiából származó egykori napszámos, Nagyatádi politikai előnevet nyert. Alig 16 évi politikai pályafutása alatt a legmagasabb polcig, miniszteri bársonyszékig jutott fel. Ugy a kisgazdapárt, mint a miniszteri bársonyszékben egyaránt megállotta helyét. Temetése Erdőcsokonyán Magyarország politikai előkelőségeinek jelenlétében ment végbe. A temetési szertartást Ravasz László és Antal Géza ref. püspökök végezték. A temetés ideje alatt Magyarország minden községében megkondultak a harangok; a magyar országgyűlés külön adózott az országházában nagy halottjának.

A nyegle gróf. Eszterházy Ferencz gróf, Magyarország egyik leggazdagabb feudális főura, aki ma is a 16—17-ik századbéli jobbágy világban és nem Tata-továroson a 20-ik században egy világegés utáni időszakban él: a faluban megforduló kutyákat összefogatja és halászata számára kifőzi. Udvarába került Finián Lajos artista kiképzett kutyája is s az is a dög kifőző üst martaléka lett. A kutya tulajdonosa most kétszázmillió korona kárért perli Tatatóváros mindenható hatalmas urát.

Az angol tanítók fizetése. Az angol tanítók kezdő évi fizetés 160—200 font sterling (egy font sterling 900 L.), a maximum 450 font. A tanítónők kezdő fizetése 150 font és fölmege 306 fontig. Ezen fizetésnek 40%-át a községek, 60%-át az állam hordozza. Ha ezen fizetést a mai valutaris értékek szerint átszámítjuk leura, a legkevesebb kezdő tanítói fizetés 135 ezer leu a legnagyobb tanítói fizetés pedig 405 ezer leu. Sokáig kellene éljen itt keleten és a Balkánon egy tanító, hogy a mai pénzértékeknek megfelelően 450 font sterlinget illetve 405 ezer leufizetést kapjon.

Az Ember tragédiája román színpadon. Goga Octavian ismert román költő Madách Imre: »Az ember tragédiája« c. hatalmas alkotását román nyelvre fordította, s ezt a bukaresti nemzeti színház az új szezonban színre hozza. A román sajtó nagy elismeréssel ír a magyar irodalom e kiváló termékéről, melyet örömmel üdvözöl a román színpadon is.

ROMÁN NYELVŰ VIZSGÁK CÉLJÁRA

LEGSIKERÜLTEBB TANKÖNYVEK:

a **Gyerkés Mihály** és **Buna Anna** által írott, most megjelent román-magyar szövegezésű kiadványok:

Román Nyelvtan ára	25 Leu.
Román Irodalom Történet ára	25 „
Románia Földrajza ára	25 „
A Román nép és Románia Története ára	35 „
Román alkotmánytan ára	20 „

Az öt különböző rész egybefoglaltan:

Össz foglaló Könyv ára **100 „**

Az árak előleges beküldésével megrendelhetők: »Administrația Tanítók Lapja Odorheiu«, továbbá: Soha Aladár könyvkereskedése Odorheiu« és a »Minerva« könyvkereskedésnél Cluj.

Felnöttek és abszoláló vizsgára készülő tanulók egyaránt nagy hasznát veszik ezen, kérdések és feleletek alakjában írott könyveknek. Tegyen mielőbb rendelést.

Gyerkés Mihály és Szabó János által szerkesztet
Tananyagbeosztási nyomtatványok az új tanterv és utasítások kívánalmai szerint, román nyelvű fejcímekkel ellátva, most jelentek meg és kaphatók, egy küllv 2 Leu, egy belül (két tantárgy beírására) szintén 2 Leu előleges beküldése mellett: a *Tanítók Lapja kiadóhivatalában* és *Z. Székely János* könyvkereskedésében *Odorheiu*.

SOHA ALADÁR

könyv-, papír-, író- és rajzszerekkereskedése,
: nyomtatványraktára és könyvtárosa :

ODORHEIU — SZÉKELYUDVARHELY.

Ajánl e szakmába vágó mindenféle tankönyveket, iskolai füzeteket, író- és rajzszerszereket, iskolai nyomtatványokat, stb. stb. szolid és pontos kiszolgálás mellett.

Megjelent

a „MINERVA“ Irodalmi és Nyomdai műintézet R.-t. legújabb **tankönyv**, térkép és iskolai nyomtatvány jegyzéke.

Tanító urak saját érdekükben kérjenek jegyzéket a kiadótól.

Cluj—Kolozsvár, Str. Regina Maria 1. sz.